

КОТЕНКО О. М.,завідувач відділу професійної підготовки
та післядипломної освіти*(Комунальний заклад вищої освіти**«Одеська академія неперервної освіти**Одеської обласної ради»)*

УДК 347.45/.47

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.6.7>**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН
ІЗ ПРИЙОМУ ДО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

У статті здійснено аналіз правових норм, які регулюють правовідносини із прийому до закладу вищої освіти. Відзначається, що є нормативно-правові документи, які безпосередньо стосуються забезпечення якості вищої освіти, а також такі, що мають опосередкований вплив, проте тією чи іншою мірою визначають такі процеси чи процедури, як проведення зовнішнього незалежного оцінювання, за результатами якого здійснюється вступ до закладу вищої освіти.

Нормативно-правове регулювання сфери вищої освіти в Україні, зокрема і правовідносин зі вступу до закладу вищої освіти, становить сукупність тих правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері освіти.

Звертається увага на статтю 44 Закону України «Про вищу освіту», яка є вагомим інструментом у нормативно-правовому регулюванні даних правовідносин із прийому до закладу вищої освіти. Дана норма містить загальні положення, умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти, перелік осіб, які мають право брати участь у конкурсі в межах установлених квот прийому до закладів вищої освіти, осіб, які мають право на першочергове зарахування, критерії обчислення конкурсного бала тощо.

Окрім цього, у статті здійснюється аналіз Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти, які затверджуються Міністерством освіти і науки України до 15 жовтня року, що передусе року вступу до закладу вищої освіти.

У роботі зазначається, що накази Міністерства освіти і науки про затвердження Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти України мають зобов'язувальний характер для закладів вищої освіти та регулюють адміністративні відносини між Міністерством та суб'єктами господарювання (заклади вищої освіти) щодо можливості та порядку прийому на навчання студентів, інших супутніх питань.

Виходячи з аналізу нормативно-правових актів, які регулюють питання прийому до закладу вищої освіти, у статті досліджено учасників даних правовідносин, якими є приймальна комісія та вступник.

Звернено увагу на право вступника на першочергове зарахування для здобуття вищої освіти за медичними, мистецькими та педагогічними спеціальностями на конкурсній основі в межах установлених квот, для осіб, які уклали угоду про відпрацювання, утілення якого регулюється «Порядком реалізації права на першочергове зарахування до закладів вищої (фахової передвищої) медичної, мистецької та педагогічної освіти за державним (регіональним) замовленням осіб, які уклали угоду про відпрацювання не менше трьох років у сільській місцевості або селищі міського типу».



У роботі також здійснюється аналіз договору про навчання між закладом вищої освіти та вступником. Зазначено, що до договору про навчання в закладі вищої освіти застосовуються положення щодо договору про надання послуг, викладених у главі 63 Цивільного кодексу України.

У результаті дослідження нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини із прийому на навчання до закладу вищої освіти, зроблено висновок, що для забезпечення стабільності регулювання правовідносин зі вступу до закладу вищої освіти ефективним було б ухвалення на підставі Закону України «Про вищу освіту» єдиного систематизованого нормативно-правового акта, який регулював би правила прийому до закладів вищої освіти, містив перелік дисциплін, необхідних для вступу на ту або іншу спеціальність.

Ключові слова: правовідносини, приймальна комісія, вступник, договір про надання послуг.

Kotenko O. M. Regulatory and legal regulation of legal relations for admission to a higher education institution in Ukraine

The article analyzes the legal norms that regulate legal relations for admission to an educational institution. It is noted that there are legal documents used to ensure the quality of higher education, namely, which have an indirect impact, but to some extent such processes or procedures as conducting external independent evaluation, based on the results of any admission to the institution higher education.

The normative-regulatory sphere of higher education in Ukraine, in particular the legal relations from the institution of higher legal education, is a set of those legal means by which it contains the right to regulate public relations in the sphere.

Attention is drawn to Art. 44 of the Law of Ukraine “On Higher Education”, which is an important tool in the legal regulation of these legal relations for admission to higher education institutions. This norm contains general provisions, conditions of admission for higher education, a list of persons entitled to participate in the competition within the established category of admissions to higher education institutions, persons entitled to priority training, criteria for calculating the competitive score, etc.

This is done to analyze the Conditions of study for higher education, which are approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine by October 15, preceding the year of admission to the institution of higher education.

The paper notes that the orders of the Ministry of Education and Science on approval of the Conditions of Study at Higher Education Institutions of Ukraine are mandatory for higher education institutions and regulate administrative relations between the Ministry and business entities (higher education institutions) regarding opportunities and admission procedures. student training and other related issues.

Based on the analysis of regulations governing the admission to an educational institution, the article examines the participants in these legal relations, which are the admissions committee and the entrant.

Paying attention to the right of entrants to primary education for the preparation of higher education in medical, urban and pedagogical specialties on a competitive basis within the established quotas, for persons who have entered into an employment agreement, the implementation of which is regulated by the Procedure for exercising the right to professional higher) medical, artistic and pedagogical education at the state (regional) order of persons who have entered into an agreement to work for at least three years in rural areas or urban settlements.

In the process of learning also between the analysis of the contract of higher education and admission. It is noted that the agreement on higher education institutions establishes provisions on the agreement on the provision of services set out in Chapter 63 of the Civil Code of Ukraine.



Examining the regulations governing the legal relationship of admission to higher education, it was concluded that to ensure the stability of regulation of legal relations with admission to higher education was effective to adopt on the basis of the Law of Ukraine “On Higher Education” a single systematized legal act that regulates the rules of admission to higher education institutions, which would include a list of disciplines required for admission to a particular specialty.

Key words: *legal relations, admission commission, entrant, service agreement.*

Вступ. У дослідженні нормативно-правового регулювання у сфері вищої освіти щодо забезпечення якості вищої освіти потрібно відзначити, що є нормативно-правові документи, які безпосередньо стосуються забезпечення якості вищої освіти, а також такі, що мають опосередкований вплив, проте тією чи іншою мірою визначають такі процеси чи процедури, як проведення зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО), за результатами якого здійснюється вступ до закладу вищої освіти.

Тому варто зосередити увагу на практичній імплементації нормативно-правової бази, яка має певні законодавчі поправки та зміни, що забезпечує регулювання правовідносин із прийому до закладу вищої освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням нормативно-правового регулювання правовідносин із прийому до закладу вищої освіти цікавилися такі науковці, як Р.Г. Валєєв, О.М. Карпенко, В.Ю. Дронов, Л.Я. Данилова, але комплексно це питання не досліджене.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження нормативно-правового регулювання правовідносин із прийому до закладу вищої освіти в Україні.

Результати дослідження. Нормативно-правове регулювання сфери вищої освіти в Україні, зокрема і правовідносин зі вступу до закладу вищої освіти, становить сукупність тих правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері освіти.

Правові норми, які здійснюють вказане регулювання суспільних відносин, формують систему з характерною для неї ієрархією рівнів зв'язків та структурою.

Відповідно до ч. 3 ст. 53 Конституції України держава забезпечує доступність і безоплатність вищої освіти в державних і комунальних закладах освіти [1]. За тлумаченням Конституційного Суду України, доступність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту на принципах рівності, визначених ст. 24 Конституції України, означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, держава має створити можливості для реалізації цього права. Безоплатність вищої освіти означає, що громадянин має право здобути її відповідно до стандартів вищої освіти без внесення плати в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі в межах обсягу підготовки фахівців для загальносуспільних потреб.

Вагомим інструментом у нормативно-правовому регулюванні правовідносин із прийому до закладу вищої освіти є Закон України «Про вищу освіту». Зокрема, у ст. 44 Закону зазначені загальні положення, умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти, перелік осіб, які мають право брати участь у конкурсі в межах установлених квот прийому до закладів вищої освіти, осіб, які мають право на першочергове зарахування, критерії обчислення конкурсної бала тощо.

Відповідно до ст. 44 Закону України «Про вищу освіту» прийом на навчання до закладів вищої освіти здійснюється на конкурсній основі відповідно до Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти оприлюднюються на офіційному вебсайті центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки не пізніше 15 жовтня року, що передує року вступу до закладу вищої освіти [2].

Окрім цього, відповідно до ч. 5 ст. 44 Закону України «Про вищу освіту» вчена рада ЗВО розробляє та затверджує Правила прийому. В установленому порядку й у визначений



строк Правила прийому до закладу вищої освіти подаються закладом вищої освіти, що претендує на отримання державного замовлення на підготовку фахівців ступеня молодшого бакалавра або ступеня бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямувань), до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Тобто Міністерством освіти і науки України як центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки затверджуються Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти, у яких щороку викладаються нові правила, і на підставі яких ЗВО затверджує Правила прийому, де викладені пропозиції, легалізовані до початку прийому у вигляді публічно оголошених переліку, правил, процедур, строків та форми вступних випробувань, апеляцій на їхні результати, відомостей про ліцензію на здійснення освітньої діяльності, сертифікатів про акредитацію відповідної спеціальності певного напрямку тощо.

Нагепер затверджений наказ Міністерства освіти і науки (далі – МОН) України «Про затвердження Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2022 р.». Наказ затверджено МОН, але він має ще пройти процедуру державної реєстрації в Міністерстві юстиції. Тому нині наказ не є чинним і буде ще опрацьовуватись фахівцями Міністерства юстиції.

Варто зазначити, що накази Міністерства освіти і науки про затвердження Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти України мають зобов'язувальний характер для закладів вищої освіти та регулюють адміністративні відносини між Міністерством та суб'єктами господарювання (закладами вищої освіти) щодо можливості та порядку прийому на навчання студентів, стосовно інших супутніх питань. Також вони регулюють і господарські відносини між суб'єктом господарювання (закладом) та вступником, оскільки саме нормами цього наказу визначено, як саме суб'єкт господарювання здійснює свою господарську діяльність стосовно вступника, що полягає в навчанні студентів, у якому порядку і на яких умовах заклад вищої освіти має можливість прийняти вступника на умовах контракту, тим самим забезпечити прибутковість своєї діяльності. Окрім того, такі накази регулюють також господарські відносини між суб'єктом господарювання (закладом) та юридичними особами (агентами), які здійснюють підбір абітурієнтів.

Р.Г. Валєєв стверджує, що фахівці проводять певну аналогію в оприлюдненні Правил прийому до ЗВО з договором публічної оферти, де однією стороною виступає ЗВО, а іншою – особа, яка виявила бажання в ньому навчатися. Її акцептом є подання заяви щодо прийому разом із переліченими в даних правилах документами. З моменту прийому закладом від акцептанта заяви про вступ особа здобуває правовий статус вступника [3].

Виходячи з аналізу нормативно-правових актів, які регулюють питання прийому до закладу вищої освіти, можна виокремити учасників даних правовідносин. Одним з основних таких учасників виступає приймальна комісія. Це робочий орган закладу вищої освіти, що утворюється для вирішення поточних питань діяльності закладу вищої освіти. Діяльність приймальної комісії здійснюється відповідно до законодавства України, Положення про приймальну комісію закладу вищої освіти, затвердженого наказом МОН України 15 жовтня 2015 р. № 1085, а також правил прийому до закладу вищої освіти, статуту закладу вищої освіти та положення про Приймальну комісію закладу вищої освіти, яке затверджується вченою радою закладу вищої освіти.

Відповідно до Положення про приймальну комісію закладу вищої освіти даний робочий орган утворюється для організації прийому вступників, а строк його повноважень становить один календарний рік [4].

Для виконання покладених на Приймальну комісію завдань і здійснення нею своїх функцій відповідно до наказу керівника ЗВО утворюються підрозділи Приймальної комісії, які є також учасниками правовідносин із прийому до ЗВО, а саме: предметні екзаменаційні комісії, комісії для проведення співбесід, фахові атестаційні комісії, предметні комісії, апеляційна комісія (апеляційні комісії), відбіркова комісія (відбіркові комісії) – у разі потреби.

Ще одним учасником правовідносин із прийому до ЗВО є вступник. Відповідно до Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2021 р., затверджених наказом МОН України № 1274 від 15 жовтня 2020 р., вступник – це особа, яка подала заяву(и) про допуск



до участі в конкурсному відборі на одну (декілька) конкурсних пропозицій [5]. Інакше кажучи, це особа, яка має намір навчатися в томі чи іншому ЗВО.

Умовами прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2021 р. передбачено право вступника на зарахування за квотами (за квотою-1, квотою-2, квотою-3, квотою-4, квотою для іноземців) та право на першочергове зарахування для здобуття вищої освіти.

Відповідно до ст. 44 Закону «Про вищу освіту» право на першочергове зарахування для здобуття вищої освіти за медичними, мистецькими та педагогічними спеціальностями на конкурсній основі в межах установлених квот мають особи, які уклали угоду про відпрацювання не менш як три роки в сільській місцевості або селищах міського типу, у разі їх зарахування на місця, що фінансуються за державним (регіональним) замовленням.

Постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 417 затверджено «Порядок реалізації права на першочергове зарахування до закладів вищої (фахової передвищої) медичної, мистецької та педагогічної освіти за державним (регіональним) замовленням осіб, які уклали угоду про відпрацювання не менше трьох років у сільській місцевості або селищі міського типу». Даним нормативно-правовим актом визначено умови та порядок укладення вищезазначеної угоди про відпрацювання.

Відповідно до ч. 4 ст. 44 Закону «Про вищу освіту» підставою для зарахування особи на навчання є дотримання вимог Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти, правил прийому та укладання договору про навчання між закладом вищої освіти та вступником (за участі батьків або законних представників – для неповнолітніх вступників).

У такому договорі можуть бути деталізовані права й обов'язки сторін відповідно до типових форм, затверджених Кабінетом Міністрів України. Цим договором не можуть обмежуватися права чи встановлюватися додаткові обов'язки здобувачів освіти, не передбачені цим Законом чи іншими актами законодавства. У разі зарахування на навчання коштом фізичних (юридичних) осіб додатково укладається договір між закладом вищої освіти та фізичною (юридичною) особою, яка замовляє платну освітню послугу для себе або для іншої особи, беручи на себе фінансові зобов'язання щодо її оплати.

Варто зауважити, що законний представник є стороною договору в разі, коли вступник є неповнолітньою особою, та в інших випадках, визначених законодавством. Коли вступник є повнолітньою особою, права й обов'язки законного представника є правами й обов'язками вступника. Отже, якщо вступник є повнолітньою особою, законний представник може не зазначатися в договорі, а його обов'язки і права переносяться до пунктів, що визначають обов'язки і права вступника (здобувача), та відомості про законного представника в розділі «Реквізити сторін» не зазначаються.

До договору про навчання в закладі вищої освіти застосовуються положення щодо договору про надання послуг, викладених у гл. 63 Цивільного кодексу України.

Відповідно до ст. 901 Цивільного кодексу України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається у процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором [6].

У ст. 902 Цивільного кодексу України щодо виконання договору про надання послуг зазначено, що виконавець повинен надати послугу особисто. Але у випадках, установлених договором, виконавець має право покласти виконання договору про надання послуг на іншу особу, залишаючись відповідальним у повному обсязі перед замовником за порушення договору.

У такому разі заклад вищої освіти як виконавець бере на себе зобов'язання коштом здобувача освіти, якщо останній зараховується на контрактну форму навчання, здійснити надання одержувачу освітньої послуги.

Висновок. Насамперед потрібно зазначити, що система прийому до закладів вищої освіти, яка склалася нині в Україні, заслуговує на схвалення. Однак для забезпечення стабільності регулювання правовідносин зі вступу до закладу вищої освіти ефективним було б



ухвалення на підставі Закону України «Про вищу освіту» єдиного систематизованого нормативно-правового акта, який регулював би правила прийому до закладів вищої освіти, містив перелік дисциплін, необхідних для вступу на ту або іншу спеціальність.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р., зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 08.12.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № № 37–38. Ст. 2004.
3. Валеев Р.Г. Освітнє право України : навчальний посібник. Луганськ, 2011. 287 с.
4. Положення про приймальну комісію вищого навчального закладу : наказ Міністерства освіти і науки України від 15.10.2015 р. № 1085. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-15#Text>.
5. Про затвердження Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2021 р. : наказ Міністерства освіти і науки України від 15.10.2020 р. № 1274. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1225-20#Text>.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40–41. Ст. 356.

